

УДК 37.014

Інна Миколаївна Коренева,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант Глухівського
національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
e-mail: i.koreneva74@gmail.com

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: РЕАЛІЇ УКРАЇНИ

В статті схарактеризовано сучасний стан освіти для сталого розвитку в Україні та проаналізовано особливості національної політики в цій сфері. Встановлено ідейну та методологічну подібність концепцій «Нова Українська школа» та «Освіта для сталого розвитку», що свідчить про створення передумов для розуміння освіти для сталого розвитку (ОСР) в Україні на державному рівні. Крім того, на основі визначальних рушійних сил та осередків ОСР подано аналіз двох напрямів ОСР в Україні, ініціаторами яких є вищі навчальні заклади та громадські неурядові організації.

Ключові слова: освіта для сталого розвитку, концепція «Нова українська школа», національні тенденції освіти для сталого розвитку, заклади вищої освіти, громадські організації.

Постановка проблеми. На сьогодні ідея сталого розвитку є безальтернативною парадигмою, особливим стилем наукового мислення та узагальнення буття, в межах якої розвивається суспільство; системою теоретичних, методологічних та аксіологічних установ, що враховуються при вирішенні завдань суспільного розвитку цивілізації. Орієнтація на сталий розвиток потребує комплексної перебудови суспільного життя, і визначальним фактором цієї перебудови має стати сучасна освіта. Освіта для сталого розвитку (ОСР) як сучасний підхід до організації навчального процесу проголошує провідну роль освіти у досягненні сталого майбутнього. Україна, серед інших країн, приєдналась до всіх міжнародних документів, що підтримують та просувають у суспільстві концепцію сталого розвитку та освіти для сталого розвитку, зокрема, включилась у реалізацію програми Десятиліття освіти для сталого розвитку [10] та Глобального плану дій з освіти для сталого розвитку [1]. Саме тому дослідження проблематики ОСР в Україні є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні за останнє десятиліття накопичений цінний досвід з ОСР, проте комплексно проблематику освіти для сталого розвитку досліджує невелике коло науковців [7]. Серед них: філософські аспекти ОСР (І. Карпань, Т. Гардашук); теоретико-методологічні аспекти ОСР (В. Боголюбов, Ю. Бойчук, О. Висоцька, Н. Гавриш, В. Карамушка, І. Карпань, Л. Мельник, Г. Непейна, О. Пометун, Н. Пустовіт, Н. Рідей та ін.). Аналіз праць засвідчує необхідність визначення особливостей ОСР в Україні та окреслення національних тенденцій її розвитку.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз основних тенденцій освіти для сталого розвитку в Україні та стану її впровадження в освітню практику формальної та неформальної освіти, що дозволить виокремити її суттєві риси та стане основою для подальшого розроблення системи заходів із впровадження ОСР в Україні.

Виклад основного матеріалу. Стан освіти для сталого розвитку в Україні складно охарактеризувати однозначно. На перший погляд, можна сказати, що на системному державному рівні в сучасному розумінні ОСР не існує. Проте не можна не звернути увагу на численні програми, проекти, ініціативи та розробки, дослідження з освіти для сталого розвитку, що мають місце у цій сфері. В Україні освіта для сталого розвитку вважається своєрідним продовженням екологічної освіти, що має більш як 40-річну історію, адже розвивається переважно на її базі. Тому семантика офіційних документів звертається саме до екологічної освіти для сталого розвитку, нівелюючи тим самим соціальні та економічні аспекти концепції сталого розвитку.

Освіта є віддзеркаленням суспільства та державної політики в широкому розумінні. А рівень запровадження освіти для сталого розвитку прямо залежить від розуміння, усвідомлення необхідності та політичної волі керівництва кожної держави. В останнє десятиліття в Україні спостерігаються окремі позитивні зрушення у сфері ОСР: визначено цілі у сфері екологізації суспільно-економічної діяльності та індикатори для оцінювання прогресу, почалась інтеграція стратегії ЄЕК ООН з освіти для сталого розвитку в національну політику. Зокрема, у грудні 2010 року було затверджено Стратегію державної екологічної політики України на період до 2020 року [4], а в травні 2011 року – Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки [9]. У цих документах

передбачається система заходів щодо впровадження освіти для сталого розвитку. Наприклад, було передбачено розроблення та реалізацію Стратегії екологічної освіти з метою сталого розвитку українського суспільства та економіки України до кінця 2012 року; утворення та забезпечення функціонування Національного координаційного центру з екологічної освіти для сталого розвитку до кінця 2015 року; розроблення методологічних основ та запровадження безперервної екологічної освіти; розроблення та впровадження в програми навчальних закладів системи загальної середньої освіти та вищих навчальних закладів окремого навчального курсу «Екологічна етика» до кінця 2015 року; внесення питань формування екологічної культури, екологічної освіти та просвіти в державні цільові, регіональні та місцеві програми розвитку тощо. Основна відповідальність за реалізацію спланованих дій була покладена на два міністерства: Міністерство освіти і науки та Міністерство екології та природних ресурсів України.

Сьогодні час дозволяє оцінити виконання цих планів у сфері екологічної політики стосовно просування освіти для сталого розвитку. Значний прогрес у просуванні освіти для сталого розвитку спостерігається у сфері неформальної освіти за ініціативи екологічних громадських організацій та за підтримки грантових програм. Почала функціонувати платформа з освіти для сталого розвитку для обміну досвідом та найкращими практиками з ОСР у вигляді веб-сайту «Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні». Створено партнерську мережу з ОСР, до якої зараз увійшло понад 250 організацій. Це не тільки громадські організації екологічного спрямування, але і заклади формальної освіти (загальної середньої та вищої), органи державної влади, природоохоронні установи та ін. Крім того, концепція сталого розвитку стала невід'ємною частиною підготовки фахівців у галузі екології та управління природними ресурсами. При Мінприроди створено міжгалузевий координаційний центр з ОСР та Міжгалузеву робочу групу з розвитку екологічної освіти та ОСР. В останні роки особлива увага починає на державному рівні приділятися громадянській освіті: у вересні 2017 року Міністерством освіти та науки підготовлено проєкт Плану заходів з розвитку громадянської освіти на 2017–2021 роки, в якому значна увага приділяється правовій освіті, розвитку демократії, медіаграмотності, співпраці навчальних закладів з громадськими організаціями та органами влади тощо. Проте в Плані жодного разу не згадується загальна мета такої освіти у контексті розбудови сталого суспільства. Вважаємо, що громадянська освіта є важливою складовою освіти для сталого розвитку, вона потребує посилення акцентуалізації на меті розвитку суспільства – досягнення сталості, а також глибокої екологізації всіх питань.

Детальний розгляд сучасної ситуації просування ОСР в Україні дозволяє констатувати, що заяви про прогрес у сфері досягнення першої цілі державної екополітики є більше декларативними: із запланованих державою заходів з підвищення рівня суспільної екологічної свідомості практичне виконання отримали лише окремі. Більшість заходів залишилась декларативними заявами, не підкріпленими діями. Зокрема, досі відсутня державна Стратегія освіти для сталого розвитку, екологізація освітнього процесу у вищій та загальноосвітній школах здійснюється повільними темпами без трансформації самої системи освіти, а отже, на засадах несталого розвитку Міжвідомча співпраця відповідальних за ОСР міністерств потребує посилення і синергізму. Адже успішне об'єднання діяльності відповідальних за ОСР міністерств, що дозволяє досягнути додаткових переваг в поширенні ОСР в країні, підсилить результат, дозволить досягнути більшого ефекту у поширенні ОСР, ніж окрема діяльність кожного міністерства.

Розвиток ОСР в основному здійснюється у сфері формальної освіти закладами вищої освіти в процесі професійної підготовки педагогічних працівників за природничими спеціальностями, а у сфері неформальної освіти – закладами позашкільної освіти та громадськими організаціями. Підготовка педагогічних працівників, готових здійснювати освіту на засадах сталості та формувати у своїх учнів компетентності ОСР, не стала головним пріоритетом державної освітньої та екологічної політики нашої країни.

Новий етап розвитку освіти в Україні розпочався з прийняттям Закону України «Про освіту» у вересні 2017 року. У Законі зазначено тісний зв'язок та залежність сталого розвитку українського суспільства від рівня освіти. Адже метою освіти проголошується всебічний розвиток людини як особистості, здатної до етично відповідальної участі у житті суспільства, її розумових і фізичних здібностей, забезпечення на цій основі сталого розвитку суспільства, а фінансове та інституційне забезпечення державою освіти є інвестицією в сталий розвиток суспільства [3]. Однією із ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти Закон проголошує екологічну, а принципами освітньої діяльності є формування екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля (ст. 6. Закону України «Про освіту»).

Прийняття Закону «Про освіту» відкрило початок освітній реформі «Нова українська школа» відповідно до вектору відповідальності Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» (2015 р.). Концепція «Нова українська школа» є ідейно дуже близькою до світової концепції освіти для сталого розвитку, хоча послуговується іншою термінологією та стосується лише загальної середньої освіти (див. табл. 1). Методи та загальні підходи до освітнього процесу є спільними: використання активних методів навчання, педагогіка партнерства, виховання на загальнолюдських морально-етичних та соціально-політичних цінностях, розвиток трансверсальних умінь і навичок, критичного мислення, активної громадянської позиції, створення нового навчального середовища, забезпечення високої якості освіти тощо.

Отже, на державному рівні створені передумови для розуміння і реалізації освіти для сталого розвитку в Україні. Процесуально процес формальної освіти почав трансформуватись у напрямі ОСР. Проте змістова перебудова ще попереду: екологізація всіх навчальних курсів та впровадження випереджувального навчання. Урахування головних особливостей освіти для сталого розвитку надасть новій системі формальної освіти цілісного бачення мети – не просто розвитку спільноти активних і підприємливих громадян, а формування сталого суспільства. Аналіз наукових досліджень з освіти для сталого розвитку дозволяє виділити два напрями її розвитку в Україні, за критерієм визначальних рушійних сил та осередків ОСР, якими виступають або вищі навчальні заклади, або громадські неурядові організації.

Перший напрям пов'язаний із формальною освітою. Практика свідчить, що саме викладачі в системі вищої освіти є надзвичайно важливим чинником у просуванні освіти для сталого розвитку. Головними ініціаторами таких змін мають бути колективи педагогічних університетів та факультетів [2]. Наукові дослідження у сфері ОСР, здійснені окремими науковцями та колективами педагогів, роблять суттєвий внесок у розуміння ідей та методології ОСР. Апробація та впровадження їхніх результатів на всі рівні освіти стає ключовим фактором трансформації суспільства до сталого розвитку.

Таким чином, є підстави стверджувати, що в системі вищої освіти України зараз здійснюється формування трьох підходів до освіти для сталого розвитку, що виділені за принципом цілеспрямованості та відношення до практики. Перший – фундаментальний, що має місце в класичних університетах та характеризується міждисциплінарним підходом до розв'язання завдань (поєднанням в єдину освітню систему знань із екології, географії, геології, ґрунтознавства, хімії, економіки та ін.; проведення теоретичних та експериментальних досліджень, спрямованих на пошук загальних шляхів сталого розвитку та розроблення потужних засобів його дослідження). Другий – прикладний, інженерно-екологічний, що здійснюється в технічних та аграрних університетах [5]. Він характеризується спрямованістю на вирішення конкретних завдань взаємодії суспільства з довкіллям і реалізується під час підготовки фахівців за спеціалізаціями «Інженерна екологія та ресурсозбереження», «Екологічна безпека», «Екологічна біотехнологія та біоенергетика» та ін. Ці два підходи, як правило, реалізуються в процесі підготовки фахівців за спеціальностями «101 Екологія», «091 Біологія», «102 Хімія», «103 Науки про Землю», «106 Географія» тощо. Така підготовка здійснюється в межах одноступенчаної системи дисциплін екологічного змісту і забезпечує формування професійної компетентності фахівців-екологів. Сьогодні підготовка фахівців з охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів здійснюється в більш як ста вишах України.

Третій підхід до освіти для сталого розвитку – педагогічний, має місце у педагогічних навчальних закладах і характеризується акцентуванням на методичних особливостях та технологіях екологічної освіти та виховання. Його реалізація здійснюється в межах спеціальності «014 Середня освіта» за предметними спеціальностями природничого спрямування (Біологія, Географія, Хімія тощо) за рахунок упровадження міждисциплінарності та введення проблематики ОСР у більшість навчальних курсів, як природничого, так і гуманітарного характеру. Таким чином, забезпечується комплексне формування еколого-педагогічної компетентності майбутніх педагогів, що полягає не тільки в розумінні та усвідомленні ними концепції сталого розвитку, але і у формуванні готовності здійснювати свою майбутню педагогічну діяльність на засадах сталого розвитку, реалізовувати головні функції освіти для сталого розвитку.

Просування ОСР цим шляхом є досить повільним та локалізованим. Адже реалізація будь-якої нової системи освіти або освітніх інновацій потребує сильної мотивації для педагогічних та науково-педагогічних працівників. Головним дієвим мотиватором такої діяльності є нормативно-правові вимоги державних органів управління освітою та наявність чітких методичних розробок з ОСР. Проте розвиток такої нормативної і методичної бази для впровадження ОСР в Україні досі залишаються проблемними «вузькими» місцями її впровадження на рівні формальної освіти.

Таблиця 1

**ПОРІВНЯННЯ КОНЦЕПЦІЙ «НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА» ТА
 «ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»**

Показники для порівняння	Характеристики концепції «Нова українська школа»	Головні ідеї освіти для сталого розвитку
Мета освіти	Забезпечення потужної держави та конкурентної економіки за допомогою формування згуртованої спільноти творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих	Забезпечення сталого розвитку держави і суспільства, що передбачає одночасне досягнення успіхів у екологічній, соціальній та економічній сферах шляхом формування особистості із системним світоглядом, критичним соціально і екологічно орієнтованим мисленням та активною громадянською позицією
Зміст освіти	формування компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.	формування компетентностей, потрібних для успішної самореалізації та розбудови сталого суспільства
Методи освіти	Педагогіка партнерства, активні методи навчання. Методи викладання, засновані на співпраці (ігри, проекти – соціальні, дослідницькі, експерименти, групові завдання тощо). Групова діяльність учнів, що сприятиме їхній соціалізації та успішному перейманню суспільного досвіду. Широке застосування інформаційних технологій.	
Особливості виховання	Виховання на загальнолюдських цінностях, зокрема морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність)	
Якості учнів, що формуються	Критичне мислення, творчість, здатність до навчання впродовж усього життя, активна громадянська позиція, сформовані морально-етичні принципи, що є основою діяльності на засадах сталого розвитку, спрямованість на позитивні зміни в суспільстві	
Екологізація освітнього процесу	Передбачено формування такої ключової компетентності школярів як екологічна грамотність	Повна екологізація навчального процесу, інтеграція питань сталого розвитку в усі дисципліни
Шляхи реалізації освітніх цілей	Упровадження інтегрованих уроків, посилення міждисциплінарності	Міждисциплінарність та інтеграція питань сталого розвитку в усі дисципліни
Освітнє середовище	Забезпечує розвиток особистості, сприяє підсилению її мотивації. Перевага групових форм навчання та проектної діяльності. Використання нових ІТ-технологій та лабораторної бази. Ергономічність.	Забезпечує розвиток особистості та виховання на цінностях сталого розвитку, є наслідком упровадження загально-інституційного підходу до ОСР. Передбачає широке використання нових ІТ-технологій.
Тривалість навчання	Тривалість навчання 12 років: приблизно з 6-річного віку до 18 років. Формальна освіта.	Тривалість протягом усього життя. Формальна, неформальна, інформальна освіта.
Доступ до освіти	Інклюзивність як створення умов для навчання дітей з особливими потребами.	Інклюзивність як залучення всіх громадян (не залежно від віку, раси, фізичних можливостей та ін. особливостей) до ОСР
Якість освіти	Забезпечення високої якості освіти	

Другий напрям розвитку ОСР в Україні пов'язаний з діяльністю неурядових громадських організацій соціоекологічного спрямування. Вони здійснюють свою діяльність на добровільних засадах, об'єднують громадян навколо ідей та цінностей, притаманних громадянському суспільству та сталому розвитку. Ці цінності визнаються членами громадських організацій визначальними для розвитку суспільства та стають основою для прийняття тих чи інших рішень. Громадські організації

послугуються сучасним недосконалим нормативним забезпеченням своєї діяльності і мають відносно обмежені фінансові можливості, оскільки є неприбутковими. Часто вони покладаються у своїй роботі на грантове фінансування з боку ЄС та інших країн. Таке фінансування має свої позитивні сторони: дає відносну фінансову незалежність та можливість упровадити кращі європейські практики, європейські цінності та досвід. Саме потужні неурядові громадські організації, а не окремі заклади формальної освіти сьогодні можуть дати можливість громадянам та їхнім об'єднанням здійснювати вплив на зміст державних управлінських рішень, домагатися реалізації у цих рішеннях певних соціальних інтересів, тобто вплинути на формування державної освітньої та природоохоронної політики.

Однією з таких громадських організацій є *Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ)*, була заснована 1997 року. Її метою є не тільки поліпшення екологічної ситуації в Україні, але і формування нового природоохоронного світогляду та побудова громадянського суспільства в Україні, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах екологічної етики. Це одна з найпотужніших та найвпливовіших громадських екологічних організацій України, до завдань якої входить розширення участі громадськості у формуванні та реалізації національної екологічної політики, внесення пропозицій до органів влади і управління з питань удосконалення природоохоронного законодавства; сприяння формуванню екологічної свідомості шляхом пропаганди знань про стан довкілля, підвищенню рівня екологічної освіти та культури громадян, підтримка освіти в інтересах сталого розвитку та ін. ВЕЛ сьогодні нараховує 27 обласних осередків і має розгалужену структуру. За її ініціативи вже тричі проводився Всеукраїнський форум «Освіта для збалансованого розвитку». А її голова – Т. В. Тимочко є координатором консультативного процесу з розроблення Стратегії сталого розвитку України, учасником міжнародних конференцій з питань сталого розвитку та освіти для сталого розвитку, що проводяться під егідою ООН та ЮНЕСКО. Веб-сайт ВЕЛ є інформативним щодо змісту та розкриття концепту «сталий розвиток», містить новий освітній ресурс «Сталий розвиток» (<http://sd4ua.org/>), на якому розміщено законодавчі акти з проблем сталого розвитку та ОСР, огляд кращих практик зі сталого розвитку, інформаційні матеріали, що можуть бути використані у навчальному процесі, та ін.

Впливовою за поширеністю результатів діяльності та їхньою значущістю з погляду ОСР в Україні є неурядова організація «*Вчителі за демократію та партнерство*», створена на потужному інтелектуальному ресурсі провідних працівників Національної академії педагогічних наук України.

Особливої уваги в контексті дослідження потребує проект «Освіта для сталого розвитку в дії», що реалізується українською неурядовою організацією «*Вчителі за демократію та партнерство*», міжнародною неурядовою організацією «Глобальний план дій», (GAP, Швеція) та за підтримки Агенції з питань міжнародного розвитку SIDA (Міністерство закордонних справ Швеції). У рамках цього проекту з 2005 року в школах України знаходить впровадження варіативний курс «Уроки для сталого розвитку» [7; 8]. Його основною метою є ознайомлення вчителів та громадськості України з досвідом, методологією та педагогічною технологією ОСР та створення на цій основі української педагогічної моделі, її запровадження у практику загальноосвітніх навчальних закладів, розроблення навчально-методичного забезпечення цього напрямку в освіті. Відповідні навчально-методичні матеріали були підготовлені експертною групою українських педагогів під керівництвом чл.-кор. НАПН України, доктора педагогічних наук, проф. О. І. Пометун у співпраці зі шведськими колегами [8; 11; 6 та ін.]. З 2011–2012 навчального року матеріали курсу «Уроки для сталого розвитку» використовуються в більш як 1500 шкіл України. Крім того, авторським колективом розроблено програму спецкурсу за вибором студентів факультетів хімії, біології, географії (36/30 год) «Методика навчання елективного курсу «Уроки для сталого розвитку» в основній школі» та рекомендаційну програму вивчення проблем методики навчання шкільного предмета «Уроки для сталого розвитку» як складової методик навчання природничих дисциплін (біології, хімії, екології, географії), що поглиблюють методичну компетентність учителів екології, біології, хімії, географії, природознавства щодо формування у школярів звичок екологічно виваженої поведінки у повсякденному житті на основі ціннісного ставлення до довкілля [6, с. 64–74].

З 2014 року розпочала діяти програма «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» у дошкільних навчальних закладах, яка охопила вже понад 700 дитсадків у всіх областях України, що орієнтована на дітей 3–6-річного віку (розробники – О. І. Пометун та Н. В. Гавриш). Ця програма також може бути інтегрована до традиційних програм дошкільних закладів освіти.

Унікальною ініціативою в галузі неформальної освіти для дорослих є програма «Стале домогосподарство», що теж здійснюється в рамках міжнародного освітнього проекту «Освіта для сталого розвитку в дії». Головна мета цієї програми – оволодіння навичками сталого стилю життя, що

допоможуть змінити повсякденну поведінку людей у напрямі сталого розвитку.

Освітня громадська організація «Вчителі за демократію та партнерство» також реалізує такі проекти, що є дотичними до освіти для сталого розвитку і концентруються навколо соціальних проблем суспільного розвитку, як «Основи критичного мислення», «Практичне право» та «Враховуй різницю».

Інші екологічні громадські організації, що існують в Україні, є менш впливовими у сфері освіти для сталого розвитку, переважно регіональними і успішно вирішують свої завдання завдяки безпосередній близькості до громадян або ж займаються екологічною просвітою населення та інформальною формою освіти для сталого розвитку опосередковано. Найвідомішими з них є Зелений Фронт (створена у 2010 році, Харківська обласна громадська організація екологічного спрямування, що займається охороною навколишнього природного середовища, захистом екологічних та пов'язаних з ними соціальних прав громадян); Київський еколого-культурний центр (КЕКЦ), створений у 1989 році; Молодіжний екологічний центр Дніпровського району м. Києва (МЕЦ) – громадська організація, що постійно впроваджує різноманітні програми екологічної освіти дітей та юнацтва; Національний екологічний центр України (НЕЦУ) – одна з перших екологічних громадських неприбуткових організацій національного рівня, створена у 1991 році; Українська екологічна асоціація «Зелений світ» створена в 1988 році; Українське товариство охорони природи (УкрТОП) – громадська екологічна організація, створена 1946 року; Громадянська організація «Центр громадянського представництва «Життя», зареєстрована в серпні 2009 року; ЕкоКлуб Зелена Хвиля – екологічна організація студентів та випускників Національного університету «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА), створена 2006 року; Дніпропетровська міська організація Товариства охорони природи) – громадська організація екологічної спрямованості, яка поширює свою діяльність на територію міста Дніпропетровська, створена у 1959 році; Громада Рибалок України (ГРУ) – Всеукраїнське громадське об'єднання рибалок-любителів і спортсменів, засноване у 2006 році; Вінницька міська природозахисна громадська організація «ІНТЕР-ЕКО»; Екозагін – громадська екологічна організація, діяльність якої поширюється на всю територію України, заснована у м. Києві у 2017 році та ін.

Висновки. Отже, на теоретичному і практичному рівнях дослідження проблематика освіти для сталого розвитку є відносно новою. Найбільше визнання та ступінь вирішення в цьому колі проблем мають різні аспекти екологічної освіти та виховання. Соціальні та економічні проблеми сталості часто досліджуються, як правило, відокремлено від екологічної проблематики. З огляду на велике коло наведених вище досліджень поширення освіти для сталого розвитку набуває дедалі більше практичного характеру.

Аналізуючи міжнародні індикатори ОСР та сучасний стан її розвитку в Україні, можна виокремити кілька характерних рис ОСР в Україні:

- відсутність національної стратегії з ОСР, що підтримується законодавчо;
- відсутність єдиного розуміння сутності, методології, термінології, цінностей, методів, змісту ОСР в Україні, що є наслідком відсутності національної концепції ОСР;
- підміна та ототожнення понять, що полягає у заміні поняття «екологічна освіта» новим сьогодняшнім поняттям «освіта для сталого розвитку»;
- недостатня роль держави у просуванні ОСР на всіх рівнях. Практично більшість досягнень з ОСР здійснено недержавними громадськими організаціями та окремими ініціативними групами освітян;
- більшість ініціатив з ОСР, що здійснюються в Україні, роблять суттєвий внесок у розуміння цього концепту та можуть вплинути на трансформацію освітнього процесу. Проте вони мають локальний й характер і, як наслідок, суттєво не впливають на зміну ситуації на системному державному рівні, про що свідчить сучасна національна освітня політика.

Аналіз наукових джерел щодо впровадження освіти для сталого розвитку у вітчизняну практику вищої школи дає змогу дійти висновку про необхідність урахування передового зарубіжного досвіду з ОСР: упровадження освіти для сталого розвитку та підготовка педагогів з ОСР дозволили багатьом зарубіжним країнам інтегрувати ідеї сталого розвитку в освітню політику та таким чином сприяти підвищенню рівня якості життя.

Список використаних джерел та літератури

1. Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development [Electronic resource]. – Access mode: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> (last access: 15.08.2017).
2. Боголюбов В. М. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року як орієнтир для системи підготовки та підвищення кваліфікації вчителів / В. М. Боголюбов // Стратегія сталого розвитку

України: завдання освіти щодо її реалізації: матеріали III Всеукраїнського форуму «Освіта для збалансованого розвитку» (Київ, 12–13 квітня 2017 р.). – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2017. – С. 10–13.

3. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст. 380) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 3.01.2018).

4. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року (від 21 грудня 2010 року № 2818-VI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page> (дата звернення: 30.08.2017)

5. Карпань І. С. Освіта для сталого розвитку: концептуальні засади та досвід упровадження : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / Ірина Семенівна Карпань; М-во освіти і науки, молоді та спорту України; Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – Дніпропетровськ, 2012. – 183 с.

6. Підготовка вчителів до викладання питань сталого розвитку. Навчально-методичні матеріали для викладачів вищих педагогічних навчальних закладів та системи післядипломної педагогічної освіти : посібник / [О. І. Пометун та ін.] За ред. О. І. Пометун. – К. : Педагогічна думка, 2015. – 120 с.

7. Пометун О. І. Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в Українській школі / О. І. Пометун // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 171–182.

8. Пометун О. І. Уроки для сталого розвитку. Методичний посібник для вчителів з навчального курсу за вибором для учнів 9 (10) класу загальноосвітніх навчальних закладів / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатина, І. М. Сущенко. – К. : Освіта, 2011. – 101 с.

9. Розпорядження Кабінету міністрів України № 577-р Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки (від 25 травня 2011 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80/page> (дата звернення: 30.08.2017).

10. Стратегія ЕЖ ООН для образования в интересах устойчивого развития // Адукар. – № 2 (5). – 2005. – С. 30–35.

11. Уроки для сталого розвитку : метод. посіб. для учнів. 9 (10) клас загальноосв. навч. закл. / В. І. Карамушка, О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатина, І. М. Сущенко. – К. : Освіта, 2013. – 144 с.

Инна Николаевна Коренева,

кандидат педагогических наук, доцент,
докторант Глуховского
национального педагогического
университета имени Александра Довженко,
e-mail: i.koreneva74@gmail.com

ОБРАЗОВАНИЕ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: РЕАЛИИ УКРАИНЫ

В статье подана характеристика современного состояния образования для устойчивого развития в Украине и проанализированы особенности национальной политики в этой сфере. Установлено идейное и методологическое сходство концепций «Новая украинская школа» и «Образование для устойчивого развития», что свидетельствует о создании предпосылок для понимания образования для устойчивого развития в Украине на государственном уровне. Кроме того, на основе определяющих движущих сил и организаций ОСП представлен анализ двух направлений ее развития в Украине, инициаторами которых выступают высшие учебные заведения и общественные неправительственные организации.

Ключевые слова: образование для устойчивого развития, концепция «Новая украинская школа», национальные тенденции образования для устойчивого развития, высшие учебные заведения, общественные организации.

Inna Koreneva,

Pedagogical sciences candidate, Associate professor,
Doctoral student of the theory and methods
of teaching natural sciences chair
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University,
e-mail: i.koreneva74@gmail.com

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: UKRAINE'S REALITIES

Introduction. Today, the idea of sustainable development is a non-alternative system of principles and methods of developing strategies for the development of a society. Focusing on sustainable development requires a complex reorganization of public life and the determining factor in this restructuring should be modern education. Ukraine, among other countries, has joined all the international documents that support and promote the concept of sustainable development and education for sustainable development (ESD) in society, in particular, it has been involved in the implementation of the Decade of Education for Sustainable Development Program and the Global Plan of Action for Education for Sustainable Development.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the main trends of education for sustainable development in Ukraine and its implementation in the educational practice of formal and informal education, which will allow to distinguish its essential features and will form the basis for further development of the system of measures for implementation of ESD in Ukraine.

Methods. In the research a system of theoretical methods was used, which includes: comparative-historical analysis of the chosen scientific problem; induction, deduction, with the help of which the similarity between the concepts «New Ukrainian School» and «Education for Sustainable Development» was determined, as well as trends in the development of education for sustainable development in Ukraine.

Results. The state of education for sustainable development in Ukraine is difficult to characterize unambiguously. At the system level, there is no education for sustainable development in Ukraine. However, significant progress in promoting education for sustainable development is observed in the field of non-formal education initiated by environmental public organizations and it is also supported by some grant programs. In addition, the concept of sustainable development has become an integral part of the training of specialists in the field of ecology and management of natural resources. Higher pedagogical education is far from ecologization (with the exception of educational programs for teachers of biology and ecology), and the training of pedagogical staff willing to pursue education on the basis of sustainability and form the competence of the ESD in their students did not become a top priority of the state educational and environmental policy of our country. A new stage in the development of education in Ukraine began with the adoption of the Law of Ukraine «On Education» in September 2017. The Law stipulates the close connection and dependence of the sustainable development of the Ukrainian society on the level of education. The concept of the «New Ukrainian School» is ideologically very close to the world concept of education for sustainable development, although it uses another terminology and refers only to secondary education. The methods and general approaches to the educational process are common: the use of active teaching methods, partnership pedagogy, education on universal human moral and ethical and socio-political values, the development of transversal skills, critical thinking, active civic attitudes, the creation of a new educational environment, the providing of high quality of education, etc.

Originality. The scientific novelty of the research results presented in the article is that for the first time an overview of the current trends of education for sustainable development in Ukraine was made and a comparison of the features of such educational concepts as the New Ukrainian School and the education for sustainable development that are methodologically and ideologically close is done.

Conclusion. Thus, at the theoretical level the study of education for sustainable development is relatively new. In general, it is possible to distinguish several characteristic features of the ESD in Ukraine:

- absence of a national strategy on ESD, which is supported by legislation;
- lack of a unified understanding of the essence, methodology, terminology, values, methods, content of the ESD in Ukraine, which is the result of the absence of a national concept of the ESD;
- substitution and identification of concepts, which means the replace the concept of «environmental education» with the new notion today «education for sustainable development»;
- a very little role of the state played in promoting the ESD at all the levels. Almost most of the achievements with the ESD are carried out by non-governmental organizations and individual initiative groups of educators;
- most of the ESD initiatives implemented in Ukraine make a significant contribution to understanding of this concept and may have an impact on the transformation of the educational process. However, they have a local character and, as a consequence, do not significantly affect the change in the situation at the systemic state level, as evidenced by the current national educational policy.

Key words: education for sustainable development, the concept of a New Ukrainian school, national trends in education for sustainable development, higher education institutions, public organizations.

References

1. Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development [Electronic resourc]. – Access mode: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> (last access: 15.08.2017).
2. Boholjubov V.M. Stratehija staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku jak orijentyr dlja systemy pidhotovky ta pidvyščennja kvalifikaciji včyteliv / V.M.Boholjubov // Stratehija staloho rozvytku Ukrainy: zavdannja osvity ščodo jiji realizaciji: materialy III Vseukrajins'koho forumu «Osvita dlja zbalansovanoho rozvytku» (Kyjiv, 12-13 kvitnja 2017 r.). – K.: Centr ekolohičnoji osvity ta informaciji, 2017. – S.10-13.
3. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (Vidomosti Verxovnoji Rady (VVR), 2017, # 38-39, st.380) [Elektronnyj resurs]. – Režym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (data zvernennja: 3.01.2018).
4. Zakon Ukrainy Pro Osnovni zasady (stratehiju) deržavnoji ekolohičnoji polityky Ukrainy na period do 2020 roku (vid 21 hrudnja 2010 roku # 2818-VI) [Elektronnyj resurs]. – Režym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page> (data zvernennja: 30.08.2017).
5. Karpan' I.S. Osvita dlja staloho rozvytku: konceptual'ni zasady ta dosvid uprovadžennja : dys. ... kand.filos.nauk : 09.00.10 / Iryna Semenivna Karpan'; M-vo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy; Dnipropetrovs'kyj oblasnyj instytut pisljadyplojnoji pedahohičnoji osvity. – Dnipropetrovs'k, 2012. – 183 s.
6. Pidhotovka včyteliv do vykladannja pytan' staloho rozvytku. Navčal'no– metodyčni materialy dlja vykladačiv vyščyx pedahohičnyx navčal'nyx zakladiv ta systemy pisljadyplojnoji pedahohičnoji osvity: Posibnyk / [O.I.Pometun ta in.] Za red. O. I.Pometun. – K. : Pedahohična dumka, 2015. – 120 s.
7. Pometun O.I. Pedahohični zasady osvity dlja staloho rozvytku v Ukrainins'kij školi / O.I.Pometun // Ukrainins'kyj pedahohičnyj žurnal. – 2015. – #1.– S.171-182.
8. Pometun O.I. Uroky dlja staloho rozvytku. Metodyčnyj posibnyk dlja včyteliv z navčal'noho kursu za vyborom dlja učniv 9 (10) klasu zahal'noosvitnix navčal'nyx zakladiv / Pometun O.I., Pylypčatina L.M., Suščenko I.M. K.: Osvita, 2011. — 101 s.
9. Rozporjadžennja Kabinetu ministriv Ukrainy #577-r Pro zatverdžennja Nacional'noho planu dij z oxorony navkolyšn'oho pryrodnoho seredovyščča na 2011-2015 roky (vid 25 travnja 2011 roku) [Elektronnyj resurs]. – Režym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80/page> (data zvernennja:30.08.2017).
10. Stratehija EŽK OON dlja obrazovanyja v ynteresax ustojčyvoho rozvytyja // Aduktar, #2 (5), 2005. – S.30-35.
11. Uroky dlja staloho rozvytku : metod. posib. dlja učniv. 9 (10) klas zahal'noosv. navč. zakl. / V. I. Karamuška, O. I. Pometun, L. M. Pylypčatina, I. M. Suščenko. – K. : Osvita, 2013. – 144 s.

Отримано редакцією 22.01.2018 р.

УДК: 378.1

Оксана Созонтівна Кондур,

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
заступник декана педагогічного факультету
Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
e-mail: oxikon13@i.ua

КУЛЬТУРА ЯКОСТІ В КОРПОРАТИВНІЙ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ СИСТЕМАМИ

Динамічність зовнішнього середовища та швидкі темпи розвитку освітніх процесів потребують постійної адаптації до них системи забезпечення якості освіти. Однією із важливих складових цієї системи є культура якості. Стаття присвячена дослідженню місця і значення культури якості освіти при переході до корпоративної моделі управління закладами вищої освіти. Використання корпоративного управління освітніми системами сприяє розвитку культури якості. Складові культури якості освіти потребують уточнення з урахуванням сучасних вимог глобалізації, інтеграції та стратегічних цілей закладу вищої освіти. Доцільно для цього використовувати методи стратегічного аналізу. Сучасні освітні управлінські моделі повинні базуватись на концепції якості освіти.

Ключові слова: освіта, управління, культура якості, заклад вищої освіти, корпоративне управління.